

Семанюк В.З.

доктор економічних наук, доцент

Папірко А.І.

аспірант

Тернопільський національний економічний університет

м. Тернопіль, Україна

ОБЛІК І АУДИТ ВИТРАТ В ІТ-КОМПАНІЯХ: УПРАВЛІНСЬКИЙ АСПЕКТ

Становлення інформаційного суспільства супроводжується стрімким розвитком інформаційних технологій, техніки, різноманітних девайсів та їх програмного забезпечення, що приводить до панування на ринку ІТ-компаній в усьому світі. Діяльність таких компаній має певні особливості у порівнянні з традиційними індустріальними корпораціями, проте перед ними також постають питання максимізації прибутку, ефективності бізнес-процесів, оптимізації витрат та фіскального навантаження, дотримання принципів господарювання та мінімізації різного роду ризиків.

Український ринок ІТ-технологій розвивається в унісон зі світовим, ставлячи вимоги до економістів щодо ефективності управлінських та облікових процесів з врахуванням галузевих особливостей компаній, які створюють програмні продукти, надають послуги з обслуговування та модернізації програмного забезпечення, послуги зі створення та обслуговування інтернет сайтів, обробки та розміщення інформації на веб-вузлах, розробка різноманітних додатків та за стосунків, створення графічного, текстового, візуального контенту.

Господарська діяльність ІТ-компаній може мати різні форми та особливу методологічну основу бізнесу (як аутсорсинг, продукт, стартап тощо). Сам термін «виробництво програмного забезпечення» - як основний вид діяльності ІТ-компаній – сприймається економістами-обліковцями неоднозначно, що зумовлює актуальність поглибленого вивчення бізнес-процесів ІТ-компаній та удосконалення їх обліку з точки зору управлінської оптимізації. Особливості витрат та управління ними не підлягають класичним методикам, вартість розробки програмного продукту не залежить від обсягу його продаж. Більше того, такий продукт здебільшого індивідуалізований і не підлягає масовому виробництву та й виробничого процесу, як класичного, не існує, а незавершене виробництво немає жодної комерційної цінності. На вартість програмних продуктів впливають інтелектуальний потенціал розробників та вартість їх праці, рівень технологічного обладнання та якість управління, інвестиційні витрати, витрати на дослідження, підвищення кваліфікації тощо. Зазначені особливості бізнесу зумовлюють складнощі у веденні обліку та виникнення дискусійних моментів. Наприклад передача прав на володіння результатами інтелектуальної діяльності ІТ-розробників може бути оформлена як надання послуг, що вимагає сплати ПДВ, або ж як роялті від передачі прав на інтелектуальну власність, що не обкладаються податком на додану вартість. Аналогічно роялті на передачу прав на результати інтелектуальної діяльності програмістів можуть бути банально замінені статтею виплати заробітної плати, яка в свою чергу також підлягає нарахуванню відрахувань у соціальні фонди та військового збору, що разом збільшує непродуктивні витрати. Багато неточностей та хибних даних, що є підставою для невиправданих фінансових витрат, зустрічається в проведенні витрат на розробку програм та додатків, баз даних, веб-сторінок різної, а некоректний облік активів (особливо нематеріальних) призводить до надмірного оподаткування компаній, в тому числі й підприємств ІТ-галузі [3].

Поряд з цим ІТ-компанії мають складну структуру та різноманітність господарських процесів, використовують особливе обладнання, нематеріальні активи, людські ресурси, які мають особливі характеристики і не лише кількісні. Від вдалого використання усіх ресурсів,

ефективної праці та взаємодії усіх працівників та підрозділів компанії залежить її успіх та прибутковість. Кожен підрозділ компанії має специфічні цілі, кожен проект виконується окремою командою виконавців, що приводить до складної системи комунікацій та проблем у взаємодії. Натомість ефективна співпраця, вдалий інформаційний обмін та розуміння власного внеску в успіх компанії призводять до синергетичного ефекту та результативності.

З метою успішної взаємодії усіх учасників діяльності та зростання її ефективності і прибутковості існує потреба у виділенні та обґрунтуванні бізнес-процесів та створенні методики їх управлінського обліку.

Бізнес-процес – це сукупність послідовних, цілеспрямованих і регламентованих видів діяльності, у якій за допомогою управлінського впливу і ресурсів входи процесу перетворюються у виходи – результати процесу, що представляють цінність для споживачів, а процесний підхід – це управління компанією на основі бізнес-процесів, які описані, регламентовані, знаходяться на постійному контролі і піддаються коригуванню у разі виявлення помилок виконання або відхилень від результатів [1]. Першочерговими завданнями в цьому процесі є: визначення специфіки бізнесу і підготовка набору рішень щодо оптимізації бізнес-процесів; залучення необхідних ресурсів для реалізації проекту; детальна діагностика діяльності клієнта з метою виявлення особливостей і вузьких місць в процесах; підготовка до моделювання бізнес-процесів (ідентифікація бізнес-процесів компанії з урахуванням її специфіки та цілей діяльності, навчання керівництва і співробітників компанії); моделювання існуючих бізнес-процесів компанії (модель бізнес-процесів «Як є»); розробка удосконалень в бізнес-процесах компанії; оптимізація взаємодії між організаційними елементами і використання спільних ресурсів; оптимізація робіт і операцій в рамках процесів (підвищення якості та ефективності, зниження витрат часу і ресурсів); установка точок контролю діяльності; організаційні зміни в компанії (зміна організаційної структури, інформаційних потоків, впровадження нових методик та інструментів управління і т.п.); технічні та технологічні зміни (розробка концепцій впровадження нових систем і технологій); моделювання майбутніх бізнес-процесів компанії (модель бізнес-процесів «Як повинно бути»); формалізація і регламентація діяльності компанії (розробка системи документів, що регламентують діяльність компанії і її бізнес-процеси); впровадження змін в діяльності компанії (розробка плану переходу на нові процеси, навчання персоналу, управління організаційними і технологічними змінами, управління ризиками); створення, впровадження і підтримка системи управління бізнес-процесами компанії (створення механізму управління і контролю виконання бізнес-процесів, розробка і впровадження відповідних організаційних змін, документації, технологій і інструментів управління); аудит системи управління бізнес-процесами (перевірка ефекту від реалізації змін і ефективності роботи нової системи управління) [2].

Виділення та оптимізація бізнес-процесів в ІТ-компаніях дозволить спрямувати всіх співробітників на виконання поставлених цілей, дасть чітке їх розуміння та бачення власного вкладу у результат. Синергетичний ефект від налагодженої роботи призведе до зменшення витрат, використання спільних ресурсів, зростання якості робіт та послуг та керованості бізнесу.

Реалізація ефективної системи управлінського обліку бізнес-процесів в ІТ-компаніях з врахуванням усіх особливостей діяльності дозволить вираховувати ефективність всіх проектів, оптимізувати витрати, розробляти бюджети з врахування впливу витрат на якість ІТ-продукту чи послуги, прогнозувати діяльність за послугами та продуктами, формувати інформацію в режимі реального для прийняття релевантних управлінських рішень.

Облікова система перетворює вхідну інформацію, методами обробки та створення інформації, в інформаційний ресурс, який у використанні стає знанням, що впливає на ефективність бізнесу. Завданнями менеджменту є організація високоефективної роботи підприємства, що відбувається через механізм прийняття рішень як початкового етапу

впровадження певних заходів. Від достатності та якості інформації, отримуваної системою менеджменту залежить ефективність управлінських рішень зокрема та ефективність роботи компанії в цілому. З цією метою облікова система повинна створювати інформацію про два види ресурсів: зовнішні та внутрішні. Основними складовими в побудові системи обліку для створення та управління IT-ресурсами підприємства є: передова методологія організації управління процесами експлуатації інформаційних технологій (ISO 900x, ITIL); програмні засоби, що дозволяють автоматизувати процеси управління (Tivoli, WebSphere, DB2 й ін.); передові методології створення інформації та її використання [4].

Ефективна організація створення інформації в системі обліку дозволить знизити витрати на інформаційні ресурси підприємства на всіх етапах їхнього життєвого циклу, сформулювати системи раннього оповіщення про кризові ситуації. З цією метою також потрібно забезпечити надання інформації на запити користувачів у чіткій та простій для сприйняття семантичній формі, враховуючи зростання обсягів інформації, скорочення термінів на її створення, ріст фактів господарської діяльності та зовнішніх факторів впливу на підприємство. Необхідно враховувати також можливості досягнення взаєморозуміння між обліковою системою як постачальника інформації, та системою менеджменту – основного її споживача. Рівень сприйняття інформації визначається ефективністю прийняття рішень та можливістю облікової системи створювати інформаційні ресурси на вимогу (запити) користувачів, більше того, надавати інформацію не лише ту, яку хочуть бачити менеджери, а ту, якою вони можуть ефективно скористатися і яка стане їм в нагоді. Таким чином облікова система, через цілеспрямоване формування і створення інформаційних ресурсів, виконуватиме ще й консалтингову функцію у специфічному її вигляді [4].

Управлінський облік витрат дозволить виявити динаміку витрат та активів підприємства; знайти ефективні методи досягнення продуктивності; знизити фінансові ризики та втрати; запропонувати можливості виявлення резервів та використати потенціал для ефективного використання активів; обрати альтернативні схеми створення та продажу результатів інтелектуальної діяльності, надання послуг тощо.

Управлінський облік витрат дозволить формувати в режимі реального часу системи бюджетування, управлінської звітності, надасть можливість ефективного управління результативністю і конкурентоздатністю, а також розробки стратегічного плану розвитку бізнесу. Для створення системи управління рентабельністю (результативністю) потрібна інформація про «слабкі місця» діяльності та розуміння якісного і кількісного вияву собівартості, резервів росту рентабельності та результативності.

Управлінський облік витрат в IT-бізнесі дасть керівникам розуміння основних центрів виникнення витрат, можливостей їх оптимізації, розуміння і визначення структури собівартості і рентабельності послуг, ринків і клієнтів; підвищення ефективності бізнес-процесів; модернізації діяльності та досягнення високого рівня конкурентоздатності.

Поєднуючи практичний досвід і знання, професіонали KPMG допомагають клієнтам створити систему та модель управління витратами, а також підвищити ефективність процесу управління витратами.

Перспективи подальших досліджень щодо розвитку методології управлінського обліку витрат IT-компаній полягають у виявленні відповідності методології обліку витрат стратегії розвитку бізнесу; розробки новітніх методик обліку витрат, зміни методології та створення детального плану трансформації; розробка цільової моделі алокації витрат і вартісної моделі, а також впровадження необхідних IT-рішень.

Список використаних джерел:

1. Костіна О.М. Діагностика та управління бізнес-процесами в контексті антикризового управління підприємством. *Економіка і суспільство*. Випуск 10. 2017. С. 287-297. URL: http://economyandsociety.in.ua/journal/10_ukr/51.pdf
2. Оптимізація бізнес-процесів : електронний ресурс. URL: <https://www.ebskiev.com>

3. Бухгалтерія для ІТ компаній : електронний ресурс. URL: <https://zkg.ua/buhhalterski-posluhy/>
4. Семанюк В. З. Інформаційні ресурси як інструмент підвищення ефективності бізнесу. *Інноваційна економіка Всеукраїнський науково-виробничий журнал*. №10. 2012. URL: http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/23881/1/86_304%20%281%29.pdf

Лучко М.Р.

доктор економічних наук, професор

Дармограй І.В.

здобувач другого (магістерського) рівня

Тернопільський національний економічний університет

м. Тернопіль, Україна

РОЗКРИТТЯ ІНФОРМАЦІЇ ПРО НЕМАТЕРІАЛЬНІ АКТИВИ У ФІНАНСОВІЙ ЗВІТНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

В сучасних умовах глобалізації економіки підвищення пріоритетності нематеріальних активів, особливо інтелектуального капіталу, інноваційної праці, є головним чинником економічного зростання, створення конкурентних переваг. Ця реальність потребує нових підходів до формування повної та достовірної інформації для управління нематеріальними активами як об'єктами бухгалтерського обліку, економічного аналізу та контролю. Водночас питання, що стосуються розкриття інформації про нематеріальні активи у фінансовій звітності підприємств не знайшли відповідного висвітлення в економічній літературі.

У системі Міжнародних стандартів фінансової звітності (далі – МСФЗ), нематеріальний актив трактується як немонетарний актив, який не має фізичної субстанції та може бути ідентифікований [1]. Незважаючи на те, що нематеріальні активи, хоч і не мають фізичної субстанції, вони є цінними ресурсами для будь-якого підприємства, у зв'язку з чим, інформація про нематеріальні активи, яка подається у фінансовій звітності, має важливе значення для її користувачів. При цьому, ступінь розкриття інформації у фінансовій звітності, в тому числі про нематеріальні активи, вітчизняних суб'єктів господарювання в значній мірі визначається правовими вимогами щодо складання фінансової звітності.

Згідно з Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», підприємства, що становлять суспільний інтерес, публічні акціонерні товариства, суб'єкти господарювання, які здійснюють діяльність у видобувних галузях, а також підприємства, які провадять господарську діяльність за видами, перелік яких визначається КМУ, складають фінансову звітність за МСФЗ. Всі інші підприємства самостійно визначають доцільність застосування МСФЗ для складання фінансової звітності. Мікропідприємства, малі підприємства, непідприємницькі товариства і представництва іноземних суб'єктів господарської діяльності, крім тих, що зобов'язані складати фінансову звітність за МСФЗ, підприємства, які ведуть спрощений бухгалтерський облік доходів та витрат відповідно до податкового законодавства, складають скорочену за показниками фінансову звітність у складі балансу та звіту про фінансові результати, форма і порядок складання яких визначаються НП(С)БО 25 «Спрощена фінансова звітність» [2].

Отже, враховуючи наведені вище норми Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», можемо виділити три групи суб'єктів господарювання в залежності від застосування ними різних підходів до складання фінансової звітності.

Підприємства, що складають фінансову звітність за МСФЗ, при розкритті інформації про нематеріальні активи мають враховувати вимоги таких стандартів: МСБО 1 «Подання